Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 567/2019, ECLI:CZ:NS:2021:29.CDO.567.2019.1

Číslo: 41/2022

Právní věta:

Ustanovení § 356 odst. 3 insolvenčního zákona samo o sobě není (nemůže být) oporou pro závěr, že reorganizačním plánem zůstává nedotčeno právo dlužníkova věřitele domáhat se uspokojení pohledávky vůči třetí osobě, která dluh zajišťuje svým majetkem z titulu zástavního práva (vůči zástavnímu dlužníku odlišnému od osobního dlužníka, který prochází reorganizací).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.04.2021

Spisová značka: 29 Cdo 567/2019

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Narovnání, Novace kumulativní, Novace privativní, Reorganizační plán, Věřitel, Zánik závazku, Zástavní právo

Předpisy: § 1907 o. z.
§ 338 odst. 1 IZ
§ 338 odst. 3 IZ
§ 352 odst. 2 IZ
§ 356 odst. 1 IZ
§ 356 odst. 3 IZ
§ 572 odst. 1 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003, uveřejněný pod číslem 64/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 396/2003, uveřejněný pod číslem 31/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1428/2014, uveřejněné pod číslem 68/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014, uveřejněný pod číslem 63/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4524/2017, uveřejněné pod číslem 43/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4410/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4076/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sen. zn. 29 NSCR 186/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. 29 Cdo 5235/2017

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání povinného zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2018, sp. zn. 51 Co 230/2018, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Návrhem ze dne 23. 8. 2017 se povinný O., a. s., domáhal zastavení exekuce prodejem zástavy zahájené na návrh oprávněného UCB, a. s., (dále též jako „oprávněný“ nebo „UCB“), prováděné na základě exekučního příkazu ze dne 9. 8. 2017, č. j. 137 Ex 15766/17-13, vydaného JUDr. P. K., soudním exekutorem Exekutorského úřadu B. (dále jen „exekutor“).

2. Svůj návrh odůvodnil zejména tak, že není obligačním dlužníkem oprávněného, zástavní právo zaniklo [podle § 1376 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“)] zánikem zajištěného dluhu v důsledku splnění reorganizačního plánu v insolvenčním řízení dlužníka CP. s. r. o. (dále jen „společnost CP“) a navíc se zástavní právo promlčelo.

3. Usnesením ze dne 21. 5. 2018, č. j. 35 EXE 2608/2017-135, Obvodní soud pro Prahu 3 (dále jen „exekuční soud“) zamítl návrh povinného na zastavení exekuce.

4. Exekuční soud vyšel z toho, že:

> [1] Na základě smlouvy o úvěru ze dne 26. 10. 2006, č. 802483/V/2006 (dále jen „smlouva o úvěru“) poskytl oprávněný (tehdy podnikající pod obchodní firmou H. a. s.) společnosti CP úvěr ve výši 3 168 500 000 Kč.
>
> [2] Dne 9. 2. 2009 uzavřela společnost CP s oprávněným smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitostem, jímž zajistila pohledávku ze smlouvy o úvěru. Zástavu tvořily pozemky parc. č. 1 a parc. č. 2 v katastrálním území Ž., obec P. (dále jen „nemovitosti“) ve vlastnictví společnosti CP.
>
> [3] Kupní smlouvou ze dne 2. 11. 2009 převedla společnost CP vlastnické právo k nemovitostem na povinného.
>
> [4] Usnesením ze dne 27. 1. 2015 Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) mimo jiné zjistil úpadek společnosti CP a povolil řešení jejího úpadku reorganizací.
>
> [5] Oprávněný přihlásil do insolvenčního řízení společnosti CP pohledávku ve výši 500 457 286,91 Kč zajištěnou nemovitostmi a dále pohledávku ve výši 251 951 687,66 Kč.

[6] Návrhem ze dne 31. 7. 2015 podaným u Obvodního soudu pro Prahu 3 se oprávněný vůči povinnému domáhal nařízení soudního prodeje zástavy – nemovitostí zajišťujících pohledávku ze smlouvy o úvěru.

[7] Usnesením ze dne 25. 9. 2015 insolvenční soud schválil reorganizační plán dlužníka.

[8] Podle schváleného reorganizačního plánu:

> a/ zajištěná pohledávka UCB nezaniká dnem účinnosti reorganizačního plánu a rovněž zajištění zajištěné pohledávky UCB specifikované v Příloze č. 3 zůstane zachováno, vyjma (i) zástavního práva k podílům na dlužníkovi … a (ii) zástavního práva k pohledávkám dlužníka z účtu … [článek 6.2 odst. 105 reorganizačního plánu],
>
> b/ dnem splnění reorganizačního plánu zanikne zajištěná pohledávka UCB ve vztahu k dlužníkovi v rozsahu, ve kterém nebyla uspokojena [článek 6.2 odst. 112 věta první reorganizačního plánu],
>
> c/ v souladu s § 356 odst. 3 insolvenčního zákona dnem účinnosti reorganizačního plánu, ani dnem splnění reorganizačního plánu nezanikají pohledávky a práva UCB vůči spoludlužníkům a ručitelům, včetně zástavních práv k jakémukoli majetku, který není součástí majetkové podstaty dlužníka, zejména nezanikají a/ zástavní právo první v pořadí k pozemkům parc. č. 1 a parc. č. 2 zapsaným na LV č. 3 pro katastrální území Ž., ve vlastnictví společnosti O. investiční a. s. … a věřitel UCB je nadále oprávněn vůči spoludlužníkům, ručitelům a poskytovatelům zajištění uplatňovat veškerá práva vyplývající z pohledávek UCB ze smlouvy o úvěru bez ohledu na případný zánik, resp. částečný zánik pohledávek UCB vůči dlužníkovi na základě tohoto reorganizačního plánu (s výjimkou zániku z důvodu uspokojení), jako kdyby k zániku, resp. částečnému zániku, takových pohledávek UCB ze smlouvy o úvěru na základě tohoto reorganizačního plánu nedošlo [článek 6.2 odst. 113 reorganizačního plánu].

[9] Usnesením ze dne 7. 6. 2016, č. j. 5 C 308/2015-120, Obvodní soud pro Prahu 3 nařídil soudní prodej zástavy – nemovitostí. K odvolání povinného bylo rozhodnutí o nařízení soudního prodeje zástavy potvrzeno usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2016 (správně 18. 1. 2017), č. j. 91 Co 276/2016-141.

[10] Usnesením ze dne 15. 8. 2016 vzal insolvenční soud na vědomí splnění podstatných částí reorganizačního plánu.

[11] Opatřením ze dne 27. 7. 2017 pověřil exekuční soud exekutora provedením exekuce prodejem zástavy (nemovitostí) k vymožení povinnosti uložené povinnému na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 7. 6. 2016, č. j. 5 C 308/2015-120.

[12] Exekučním příkazem ze dne 9. 8. 2017, č. j. 137 Ex 15766/17-13, ve znění opravného usnesení ze dne 28. 8. 2017, č. j. 137 Ex 15766/17-18, nařídil exekutor provedení exekuce prodejem nemovitostí.

5. Na tomto skutkovém základě exekuční soud uvedl, že exekuce je vedena na základě řádného vykonatelného exekučního titulu, který nebyl zrušen a rovněž zde nejsou důvody pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. a/ až g/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Zabýval se proto dále tím, zda je naplněn důvod pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h/ o. s. ř., tj. zda existuje jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat. V tomto směru povinný namítal zánik zástavního práva splněním reorganizačního plánu a promlčení zástavního práva.

6. Exekuční soud se neztotožnil s názorem povinného, že reorganizačním plánem dlužníka došlo k zániku původních zajištěných pohledávek z úvěrové smlouvy včetně zástavních práv a vzniku pohledávek nových. Odkazuje na znění reorganizačního plánu, konkrétně na článek 6.2 odst. 113, uvedl, že zástavní právo k nemovitostem, jež jsou předmětem této exekuce, jednoznačně nezaniklo a trvá.

7. K námitce povinného, že není obligačním dlužníkem, exekuční soud, odkazuje na zásadu subsidiarity a akcesority zástavního práva, uvedl, že zástavní dlužník vystupuje jako tzv. náhradní dlužník, neboť v případě včasného nesplnění dluhu odpovídajícího zajištěné pohledávce vůči hlavnímu dlužníku se zástavní věřitel uspokojuje z výtěžku zpeněžení zástavy. Rovněž odmítl názor povinného, že zástavní právo je promlčeno.

8. K odvolání povinného Městský soud v Praze v záhlaví uvedeným rozhodnutím potvrdil usnesení exekučního soudu.

9. Odvolací soud zcela odkázal na závěry exekučního soudu, pokud jde o otázku promlčení zástavního práva a vypořádání námitky, že povinný není obligačním ale pouze zástavním dlužníkem. Ztotožnil se i s názorem exekučního soudu v posouzení otázky zániku zástavního práva v důsledku zániku zajišťované pohledávky. Uvedl, že i když jsou práva mezi věřiteli a dlužníkem přijetím reorganizačního plánu nahrazena obsahem a právy danými reorganizačním plánem, nedotýká se to právního postavení osob uvedených v § 356 odst. 3 insolvenčního zákona. Toto ustanovení je pak nutné vykládat „extenzivně“, tedy tak, že se vztahuje i na právní postavení zástavních dlužníků. Smyslem je zachovat věřiteli možnost domoci se i přes zánik jeho práv vůči dlužníku uspokojení pohledávky mimo rámec insolvenčního řízení po dalších osobách, jež mohou poskytnout věřiteli plnění na pohledávku dotčenou reorganizačním plánem. V souladu s tímto ustanovením je pak i čl. 6.2 odst. 113 reorganizačního plánu, podle něhož přestože zajištěná pohledávka ve vztahu k dlužníkovi zanikla, nezanikají práva oprávněného vůči spoludlužníkům a ručitelům, včetně zástavních práv, zejména nezaniká zástavní právo k nemovitostem. Tento článek není v rozporu s § 1376 o. z., neboť zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) je ve vztahu k občanskému zákoníku předpisem zvláštním, jehož se užije přednostně. Tvrdí-li povinný, že transformací původních práv a povinností v důsledku schválení reorganizačního plánu vznikla pohledávka nová, nezajištěná zástavním právem, není jeho názor správný, neboť insolvenční zákon se týká pouze vztahů mezi „úpadcem“ (správně dlužníkem) a věřiteli a nemá žádný dopad na právní postavení třetích osob, které poskytly zajištění. Povinným tvrzenou „nespravedlnost“, spočívající v tom, že se oprávněný může uspokojit z majetku povinného, aniž by povinnému vznikl regresní nárok proti obligačnímu dlužníku, právo v určitých případech aprobuje, např. v situacích, kdy dlužník zemřel nebo zanikl bez právního nástupce. Zánikem zajištěné pohledávky tak nedošlo k zániku zástavního práva a návrh na zastavení exekuce není důvodný.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti usnesení odvolacího soudu podal povinný dovolání, jež má za přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, uplatňuje dovolací důvod spočívající v nesprávném právním posouzení věci a navrhuje, aby dovolací soud napadené usnesení změnil v tom duchu, že se vyhovuje návrhu na zastavení exekuce, nebo aby usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

11. Přípustnost dovolání spatřuje dovolatel ve výkladu § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, konkrétně v řešení těchto otázek:

[1] Zahrnuje výčet zajišťovacích institutů, jež podle § 356 odst. 3 insolvenčního zákona

zůstávají nedotčeny reorganizačním plánem, také zástavní právo?

[2] Lze v případě zániku zajištěné pohledávky v rámci reorganizace dovodit, že s ohledem na princip akcesority zaniká i zástavní právo na majetku třetí osoby, jímž byla taková pohledávka zajištěna?

12. Dovolatel tvrdí, že výčet osob poskytujících zajištění podle § 356 odst. 3 insolvenčního zákona je taxativní a není možné jej smluvně ani výkladem rozšiřovat na zástavního dlužníka, a to i z důvodu zásady akcesority vyjádřené v § 1376 o. z. K tomu lze dospět argumentem *a contrario*, jakož i jazykovým výkladem.

13. Odvolací soud podle dovolatele neodůvodnil odchýlení se od jasného znění uvedeného ustanovení (za pomocí aplikace k tomu nezbytných výkladových metod) a aplikoval je mimo rámec doslovného znění, ačkoliv každá taková odchylka musí být spíše výjimečná, neboť jde o dotváření práva; v opačném případě je narušena právní jistota a legitimní očekávání.

14. O nesprávnosti výkladu uvedeného ustanovení pak svědčí i systematický výklad insolvenčního zákona, konkrétně § 183 insolvenčního zákona, který odlišuje „zajištění“ na straně jedné (v odstavci 1) a „práva vůči spoludlužníkům a ručitelům“ na straně druhé (v odstavci 2). Tím spíše je nutné ctít tuto systematiku při výkladu § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, které zmiňuje pouze spoludlužníky a ručitele, nikoliv zajištění jako širší kategorii zahrnující i zástavní dlužníky. Ustanovení § 356 odst. 3 insolvenčního zákona „je v tomto ohledu speciálním ustanovením vůči § 183 odst. 1 insolvenčního zákona“, proto není podle dovolatele důvod dotvářet právo.

15. Oprávněný jako věřitel disponoval dostatečnými nástroji k ochraně svého postavení, a to možností ujednat s dlužníkem jiný způsob ozdravného opatření, či možností předejít převedení zastavených nemovitostí; v takovém případě mohl zajistit jakékoliv nově vzniklé pohledávky nemovitostmi v majetku dlužníka.

16. Kdyby zástavní právo nezaniklo zánikem zajištěné pohledávky a dovolatel by strpěl výkon zástavního práva, nemohl by následně uplatnit vůči obligačnímu dlužníku regresní nárok, neboť dlužník by se mohl bránit námitkou, že jeho povinnost uhradit zajištěnou pohledávku zanikla na základě schváleného reorganizačního plánu. Takový závěr je však absurdní. Dovolatel nesouhlasí ani s argumentem odvolacího soudu, že jde o obdobnou situaci jako v případě smrti člověka či zániku právnické osoby, když v případě smrti člověka dochází k nástupnictví dědiců do dluhů souvisejících s pozůstalostí a zániku právnické osoby předchází likvidace a s ní spojené vypořádání majetku a dluhů.

17. Ustanovení § 356 odst. 3 insolvenčního zákona pak v souvislosti se směnečným rukojemstvím vykládal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 21. 12. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4410/2015. V citovaném rozhodnutí uvedl, že směnečné rukojemství je zvláštním druhem ručení a tento rozhodující argument vedl k závěru, že i u rukojemství je nutné aplikovat uvedené ustanovení. Podle dovolatele by však argumentace o podobnosti směnečného rukojemství s ručením nebyla nutná, kdyby se § 356 odst. 3 insolvenčního zákona vztahoval i na jiná práva ze zajištění.

18. Obsahuje-li reorganizační plán v čl. 6.2 odst. 113 ujednání, podle něhož dnem účinnosti reorganizačního plánu, ani dnem splnění reorganizačního plánu nezanikají pohledávky a práva UCB vůči spoludlužníkům a ručitelům, včetně zástavních práv k jakémukoli majetku, který není součástí majetkové podstaty, je takové ustanovení v rozporu s insolvenčním zákonem. Ustanovení § 356 odst. 3 insolvenčního zákona je taxativní a není možné je rozšířit na zástavní práva; je navíc kogentní (nepřipouští odchylné ujednání). Reorganizační plán může stanovit odchylnou úpravu pouze pro případ zániku práv věřitelů vůči „úpadci“ a vzniku nových práv vůči „úpadci“ (§ 356 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona). Vůči třetím osobám, které se schvalování reorganizačního plánu neúčastní,

nemůže stanovit odchylnou úpravu. Třetí osoby se uvedené ustanovení reorganizačního plánu nemůže dotýkat též proto, že s ním nevyslovila souhlas. Kdyby došlo k dohodě mezi oprávněným a povinným, musel by být v reorganizačním plánu přesně popsán způsob, jakým bude nové zástavní právo vkladem zapsáno v katastru nemovitostí, muselo by být vymazáno původní zástavní právo, zapsáno nové zástavní právo a v katastru nemovitostí by musela být identifikována nová pohledávka vzniklá v rámci reorganizace, která je zástavním právem zajištěna.

19. Na základě reorganizačního plánu vznikla nová (podmíněná) pohledávka spočívající v právu na majetkový zůstatek po provedení likvidace společnosti CP (insolvenčního dlužníka). Do zániku zajištěné pohledávky tak existovaly dvě pohledávky vedle sebe; proto nelze hovořit o téže pohledávce nebo o tom, že by byla jedna pohledávka nahrazena druhou. K této nové pohledávce bylo v reorganizačním plánu výslovně zřízeno nové zástavní právo k bankovním účtům dlužníka. Tím se podle dovolatele přiznalo, „že zajištění na nemovitostech ‚nepřežilo' a je nutné vytvářet jej znovu". To se však nestalo. Nemovitosti nezajišťují nově vzniklou pohledávku, ani nařízená exekuce nebyla pro plnění nově vzniklé pohledávky, ale pro pohledávku ze smlouvy o úvěru.

20. Závěrem dovolatel namítá, že se odvolací soud dostatečně nevypořádal s veškerými námitkami vznesenými v odvolání, především nevysvětlil, proč rozšířil výčet uvedený v § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, nezabýval se jednotlivými ustanoveními reorganizačního plánu, neřešil souvislosti mezi druhy pohledávek (zajištěnou pohledávkou, nově vzniklou pohledávkou), způsob jejich zajištění, ujednaný způsob uspokojení a okamžik jejich zániku.

21. Oprávněný se ve vyjádření ze dne 27. 12. 2018 ztotožnil se závěry odvolacího soudu a navrhl dovolání zamítnout.

III.
Přípustnost dovolání

22. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. bod 2., části první, článku II. zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

23. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky, zda se § 356 odst. 3 insolvenčního zákona aplikuje rovněž na práva věřitelů vůči zástavním dlužníkům.

IV.
Důvodnost dovolání

24. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Podle § 338 insolvenčního zákona reorganizační plán vymezuje právní postavení dotčených osob v důsledku povolené reorganizace, a to na základě opatření sledujících ozdravení provozu dlužníkova podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli (odstavec 1). V reorganizačním plánu se lze odchýlit od ustanovení tohoto zákona, pokud jde o uspokojení věřitelů včetně zajištěných věřitelů a věřitelů, jimiž jsou společníci a členové dlužníka uplatňující pohledávku vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, o nakládání s majetkovou podstatou a o

závazky dlužníka po skončení insolvenčního řízení (odstavec 3).

Dle § 352 odst. 2 insolvenčního zákona rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu je závazné pro všechny účastníky insolvenčního řízení i pro další osoby, jejichž práva a povinnosti jsou reorganizačním plánem dotčeny.

Z ustanovení § 356 insolvenčního zákona pak plyne, že není-li tímto zákonem nebo reorganizačním plánem stanoveno jinak, zanikají účinností tohoto plánu práva všech věřitelů vůči dlužníkovi, a to i v případě, že svou pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásili; za věřitele dlužníka se považují osoby uvedené v reorganizačním plánu za podmínek v něm stanovených, včetně rozsahu jejich práv (odstavec 1). Práva věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka zůstávají reorganizačním plánem nedotčena (odstavec 3).

Podle § 1907 o. z. zajištění práv, která jsou předmětem novace nebo narovnání, se vztahuje i na práva z nich vzniklá. Poskytla-li však zajištění osoba třetí, která k novaci nebo narovnání nepřistoupila, je zavázána nejvýše v rozsahu původního závazku a zůstávají jí zachovány všechny námitky, které mohla proti pohledávce uplatnit, kdyby k novaci nebo k narovnání nedošlo.

Podle § 572 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) ručení a zástavní právo zajišťující závazek zaniklý zajišťují i závazek, který nahrazuje závazek původní. Jestliže však ručitel nebo osoby, vůči nimž mohou být uvedená práva uplatněna, neprojeví souhlas s tím, aby byl zajištěn nový závazek, trvá zajištění jen v rozsahu původního závazku a všechny námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány.

V uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ke dni schválení reorganizačního plánu a ani později nedoznala změn. Ustanovení § 572 odst. 1 obč. zák. pak v uvedené podobě platilo od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2013 (dne 1. 1. 2014 byl zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen).

26. Judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v následujících závěrech:

> [1] Reorganizace jako sanační způsob řešení dlužníkova úpadku spočívá většinou v tom, že dlužník jako osoba s plným dispozičním oprávněním vyvine činnost k „přežití“ podniku podle reorganizačního plánu, který má být základem jak pro řešení dlužníkova úpadku, tak pro další fungování dlužníka v průběhu plnění reorganizačního plánu. V reorganizačním plánu tak může jeho předkladatel upravit jakýkoliv způsob uspokojování pohledávek věřitelů (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014, uveřejněný pod číslem 63/2018 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sen. zn. 29 NSČR 186/2016).
>
> [2] Ustanovení § 356 odst. 1 insolvenčního zákona upravuje (pro případ, že nestanoví jinak insolvenční zákon nebo reorganizační plán) již jako důsledek účinnosti reorganizačního plánu zánik pohledávek, které je nutné uplatnit v insolvenčním řízení přihláškou, i pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení (v tomto srov. i § 359 insolvenčního zákona). Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4076/2015, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4524/2017, uveřejněné pod číslem 43/2020 Sb. rozh. obč.
>
> [3] Smysl úpravy obsažené v § 356 odst. 1 insolvenčního zákona lze vyčíst již z důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona (projednávaného Poslaneckou sněmovnou ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120), podle níž „účinností reorganizačního plánu zanikají práva věřitelů i práva třetích osob s tím, že se nahrazují oprávněními

obsaženými v reorganizačním plánu. Jde vlastně o obdobu tzv. ‚novace' podle § 570 obč. zák., s tím rozdílem, že se neopírá o dohodu, ale o zákon." (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4410/2015).

[4] Účel úpravy obsažené v § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, jež z účinků spojených se schválením reorganizačního plánu stanovených v § 356 odst. 1 insolvenčního zákona vylučuje práva věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka, je zřejmý; věřiteli je – i přes zánik jeho práv vůči dlužníku – zachována možnost domáhat se mimo rámec insolvenčního řízení uspokojení své pohledávky po dalších osobách, jež mohou věřiteli plnění (na pohledávku dotčenou reorganizačním plánem) poskytnout. Reorganizační plán nijak nezasahuje do právních vztahů mezi věřitelem a těmito dalšími osobami a ponechává v tomto rozsahu práva věřitelů nedotčena (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4410/2015, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. 29 Cdo 5235/2017).

[5] Zástavní právo má v první řadě funkci zajišťovací; zabezpečuje pohledávku zástavního věřitele již od okamžiku svého vzniku, vede (motivuje) dlužníka k tomu, aby pohledávku zástavního věřitele dobrovolně splnil, a zástavnímu věřiteli poskytuje jistotu, že se bude moci uspokojit ze zástavy, nebude-li jeho pohledávka řádně a včas splněna. Nebyla-li pohledávka zástavního věřitele řádně a včas splněna, uplatní se uhrazovací funkce zástavního práva; zástavní věřitel je oprávněn uspokojit se ze zástavy, aniž by musel spoléhat na to, že se domůže úhrady své pohledávky z majetku dlužníka. Zástavní právo je právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zástavního práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky zástavního věřitele, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna a ani nezanikla jiným způsobem. Akcesorickým je zástavní právo zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit. V tomto srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003, uveřejněný pod číslem 64/2004 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1428/2014, uveřejněné pod číslem 68/2015 Sb. rozh. obč.

27. Vycházeje z takto ustaveného právního a judikatorního rámce Nejvyšší soud především zdůrazňuje, že reorganizační plán obvykle zasahuje do jednotlivých pohledávek věřitelů dlužníka (srov. § 356 odst. 1 insolvenčního zákona). Pohledávky „reorganizuje" tak, aby vyřešil úpadek dlužníka, ozdravil hospodaření jeho obchodního závodu a zároveň zajistil insolvenčním věřitelům vyšší uspokojení než v případě řešení úpadku konkursem. Taková „reorganizace pohledávek" spočívá nejčastěji v privativní novaci (§ 1902 věta první o. z., srov. též rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4410/2015), či v dohodě o zániku závazku či prominutí dluhu (srov. § 341 odst. 1 písm. a/ a odst. 3 insolvenčního zákona, § 1981 o. z. či § 1995 a násl. o. z.). Není však vyloučena ani kumulativní novace (§ 1902 věta druhá o. z.), narovnání (§ 1903 a násl. o. z.), či započtení (§ 1982 o. z.). Rovněž může spočívat v převzetí dlužníkových závazků či v založení, změně či zániku zajištění pohledávek věřitelů.

28. Insolvenční zákon však upravuje zásadně pouze vztahy mezi insolvenčním dlužníkem a věřiteli dlužníka, nikoliv vztahy mezi věřiteli dlužníka a třetími osobami (cílem je vyřešit úpadek dlužníka způsobený jeho závazky s věřiteli, nikoliv řešení dalších, byť navazujících právních vztahů).

29. V poměrech soukromoprávních nároků podléhajících (co do zajištění pohledávky či dluhu zástavním právem) úpravě obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, respektive úpravě obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, obecně platí, že jakýkoliv závazek mezi dvěma subjekty lze změnit pouze tehdy, když se na tom strany daného závazku domluví, jinak pouze v případě, že tak stanoví zákon (srov. § 493 obč. zák. či § 1790 o. z.). Jestliže se strany závazku (ať hlavního či zajišťovacího) na změně nedohodnou a zákon neumožňuje změnu provést bez jejich souhlasu, je změna závazku vyloučena. Reorganizační plán je „dohodou" mezi insolvenčním

dlužníkem a jeho věřiteli, která umožňuje upravovat jejich právní vztahy podle pravidel stanovených insolvenčním zákonem. Upravit vztahy třetích osob (jež zajišťují pohledávky věřitelů, jež jsou ochotny financovat provedení reorganizačního plánu, převzít některé z dlužníkových závazků či je zajistit) je možné pouze se souhlasem těchto osob. Bez souhlasu třetích osob je možné do těchto vztahů zasáhnout pouze tehdy, pokud tak stanoví zákon. Toliko dohoda insolvenčního dlužníka a jeho věřitelů v reorganizačním plánu nemůže založit, změnit či zrušit práva a povinnosti třetích osob.

30. Jinými slovy, dohoda insolvenčního dlužníka a jeho věřitelů obsažená v reorganizačním plánu nemůže (nemá) zasahovat do práv třetích osob, není-li zákonem stanoveno jinak.

31. Právní názor exekučního soudu (soudu prvního stupně), jenž dovozoval další trvání zástavního práva oprávněného toliko na základě obsahu reorganizačního plánu, aniž by povinný vyslovil souhlas s částí reorganizačního plánu, která další existenci zástavního práva upravovala, je tudíž nesprávný. Z odůvodnění exekučního soudu přitom není patrná aplikace jakéhokoliv zákonného ustanovení, jež by možnost dalšího trvání zástavního práva upravovala. Rozhodnutí soudu prvního stupně tak bylo nesprávné a bylo na odvolacím soudu, aby uvedenou nesprávnost v rámci odvolacího řízení napravil.

32. Odvolací soud trvání zástavního práva dovodil z § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, jež je podle něj speciálním ustanovením ve vztahu k § 1376 o. z. Za souladnou s uvedeným ustanovením insolvenčního zákona pak považoval tu část reorganizačního plánu, podle níž zástavní právo věřitele vůči třetí osobě (zástavnímu dlužníkovi) nezaniklo, přestože zajištěná pohledávka věřitele ve vztahu k dlužníkovi zanikla.

33. Zbývá tak vyřešit, zda lze § 356 odst. 3 insolvenčního zákona aplikovat rovněž na právo (insolvenčního) věřitele vůči zástavnímu dlužníku.

34. Citované ustanovení ponechává nedotčeno právo věřitele vůči spoludlužníku a ručiteli. Ponechává tak věřiteli vůči třetím osobám stejná práva, jakoby ke schválení reorganizačního plánu nedošlo. Tím zároveň určitým způsobem modifikuje povinnosti těchto třetích osob, neboť bez ohledu na zánik či změnu pohledávky insolvenčního věřitele účinností reorganizačního plánu ponechává jejich postavení nedotčené, zatímco za normální situace by jejich povinnosti byly zánikem pohledávky věřitele vůči insolvenčnímu dlužníku určitým způsobem dotčeny.

35. Insolvenční zákon v § 356 odst. 3 přitom výslovně uvádí pouze spoludlužníka a ručitele a není tak patrné, zda se uvedené ustanovení vztahuje rovněž na zástavního věřitele, tedy zda lze uvedené ustanovení vyložit tak, že zůstávají reorganizačním plánem nedotčena i práva věřitelů vůči zástavním dlužníkům zajišťujícím povinnost insolvenčního dlužníka.

36. Jazykový výklad daného ustanovení nenasvědčuje tomu, že by se mělo aplikovat rovněž na vzájemný vztah věřitele a zástavního dlužníka. Přestože obecný význam pojmu „ručení“ může být v běžném jazyce též někdy chápán jako „ručení nemovitostí“ nebo „ručení zástavou“ (k pojmu „ručení zástavou“ srov. v judikatuře např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 396/2003, uveřejněného pod číslem 31/2007 Sb. rozh. obč., a v literatuře např. Bureš, J. – Drápal, L.: Zástavní právo v soudní praxi, 2. doplněné vydání, Praha, C. H. Beck 1997, str. 16 a 17), insolvenční zákon z hlediska terminologického tam, kde se vymezuje ve vztahu k zástavnímu právu, důsledně užívá termín zástavní právo (srov. např. § 248 insolvenčního zákona).

37. Historický výklad (úmysl zákonodárce) uvedené ustanovení neobjasňuje, neboť jej v doslovném znění obsahoval již vládní návrh insolvenčního zákona, tj. tisk č. 1120 projednávaný Poslaneckou sněmovnou ve 4. volebním období 2002 – 2006 (v průběhu legislativního procesu nedoznalo uvedené ustanovení změny) a důvodová zpráva k tomuto tisku, jak byla citována výše (odstavec 26. bod [3]), pak další vysvětlení daného ustanovení nepodává.

38. Rovněž systematický výklad nedává jednoznačnou odpověď na otázku, zda by měl být § 356 odst. 3 insolvenčního zákona aplikován na zástavní dlužníky. Ačkoliv uvedené ustanovení navazuje na § 356 odst. 1 insolvenčního zákona a má tak umožnit věřitelům uspokojit svou zaniklou pohledávku vůči insolvenčnímu dlužníku jinou osobou, neplyne odtud, že by nedotčeným právem mělo být rovněž právo zástavní. Ostatně, právní řád zná i další způsoby zajištění dluhu třetí osobou, ať jde o finanční (dříve bankovní) záruku nebo o zajišťovací převod práva, které uvedené ustanovení rovněž nezmiňuje. Konečně nelze k aplikaci uvedeného ustanovení dospět (nebo ji vyloučit) ani na základě § 183 insolvenčního zákona (jak zmiňuje dovolatel), neboť toto ustanovení upravuje toliko následek přihlášení pohledávky věřitele vůči spoludlužníku insolvenčního dlužníka nebo osobě zajišťující pohledávku insolvenčního dlužníka.

39. Nejvyšší soud tak poté, co vyšel z jazykového výkladu a přihlédl k samostatnosti institutu zástavního práva na straně jedné a institutu ručení na straně druhé a k jejich odlišnostem, jakož i k tomu, že existují i jiné způsoby zajištění závazků třetí osobou, které § 356 odst. 3 insolvenčního zákona nezmiňuje, a poté, co zohlednil to, že obecná právní úprava nabízí řešení daného problému (řeší dopady změny či zániku závazku na zástavní právo poskytnuté třetí osobou), neshledal odvolacím soudem podaný (extenzivní) výklad § 356 odst. 3 insolvenčního zákona správným.

40. Jak je uvedeno v odstavci 26. bod [3], ustanovení § 356 odst. 1 insolvenčního zákona je obdobou tzv. novace. Dohoda o změně závazku (novace) pak může spočívat jak v tom, že vedle dosavadního závazku vzniká závazek nový (kumulativní novace), tak v tom, že se dosavadní závazek ruší a nahrazuje novým závazkem (privativní novace). V obou těchto případech nedochází k zániku zajištění (k zániku zástavního práva), neboť podle § 1907 o. z. se zajištění práv, která jsou předmětem novace, vztahuje i na práva z nich vzniklá (v případě zajištění třetí osobou nejvýše v rozsahu původního závazku). Reorganizace pohledávek však může spočívat rovněž v dalších způsobech změny či zániku závazku (srov. odstavec 27.). Úprava zajištění práv v případě narovnání je stejná jako v případě novace (srov. § 1907 o. z.). A konečně, zanikne-li na základě reorganizačního plánu pohledávka insolvenčního věřitele, aniž by došlo k náhradě této pohledávky pohledávkou jinou (dohoda o zániku závazku, prominutí dluhu, započtení pohledávek), pak s ohledem na princip akcesority zástavního práva zaniká rovněž zástavní právo (srov. § 1376 o. z.).

41. Jinými slovy, aplikace § 356 odst. 3 insolvenčního zákona rovněž na zástavní dlužníky, kteří zajišťují reorganizačním plánem dotčenou pohledávku věřitele za insolvenčním dlužníkem, je vyloučena. Nezanikne-li pohledávka věřitele vůči dlužníku (proto, že tak stanoví reorganizační plán nebo zákon), pak § 356 odst. 3 insolvenčního zákona sám o sobě není (nemůže být) oporou pro závěr, že reorganizačním plánem zůstává nedotčeno právo dlužníkova věřitele domáhat se uspokojení pohledávky vůči třetí osobě, která dluh zajišťuje svým majetkem z titulu zástavního práva (vůči zástavnímu dlužníku odlišnému od osobního dlužníka, který prochází reorganizací).

42. K tomu, aby bylo možné uzavřít, zda je povinný nadále zástavním dlužníkem, je nutné posoudit obsah reorganizačního plánu upravující pohledávku zajištěnou zástavním právem k nemovitostem povinného. Posouzením dané části reorganizačního plánu a podřazením zjištěného obsahu pod skutkovou podstatu právního institutu, jímž byla pohledávka oprávněného dotčena, bude možné posoudit, zda uvedené zástavní právo trvá či nikoliv a jakou pohledávku (zda tu, pro níž je vedeno exekuční řízení) zajišťuje.

43. Vzhledem k tomu, že odvolací soud dospěl k závěru, že zástavní právo oprávněného zůstalo reorganizačním plánem nedotčeno na základě aplikace § 356 odst. 3 insolvenčního zákona, jež se na zástavní právo (zástavního dlužníka) nevztahuje a neposuzoval další existenci zástavního práva s ohledem na úpravu zajištěné pohledávky obsažené v reorganizačním plánu, je jeho závěr, že k zániku zástavního práva nedošlo a návrh na zastavení exekuce není důvodný, předčasný a tudíž i nesprávný.

44. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

45. V dalším řízení odvolací soud posoudí, jakým způsobem upravuje reorganizační plán zajišťovanou pohledávku a její zajištění a aplikuje na uvedený vztah obecnou právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku týkající se změny či zániku závazku.